

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
OIRPOSDRU REGIUNEA VEST

ACCESUL ROMILOR LA MUNCĂ DECENTĂ ȘI NEVOIA DE CAPACITARE ECONOMICĂ

Cercetări derulate în cadrul proiectului
“Egalitate prin diferență. Accesul femeilor rome pe piața muncii”, și
Recomandări privind programele și politicile dedicate ocupării
grupurilor dezavantajate de romi

Noiembrie 2010

www.femrom.ro

EGALITATE PRIN DIFERENȚĂ
ACCESUL FEMEILOR ROME
PE PIAȚA MUNCII

În anul 2009 și 2010, în cadrul proiectului „Egalitate prin diferență. Accesul femeilor române pe piața muncii”,¹ echipa de cercetare a Fundației Desire, în colaborare cu partenerii din proiect, a realizat un set de investigații legate de statutul ocupațional și experiențele muncii în cazul romilor din România. Rezultatele anchetei sociologice derulate în patru orașe mari și câteva sate adiacente,² ale analizei politicilor publice pentru romi,³ ale interviurilor de grup derulate în orașele Cluj și Timișoara,⁴ precum și ale studiului comunitar desfășurat în Cluj precum și în regiunea de Vest,⁵ au fost prezentate în rapoarte de cercetare distincte publicate pe pagina de internet a proiectului. În anul trei al proiectului se va relua cercetarea de tip focus grup, și se vor efectua două investigații noi: un studiu asupra pieței forței de muncă din punctul de vedere al angajatorilor, precum și un studiu asupra practicilor bune în domeniul ocupării grupurilor vulnerabile de romi.

Rolul componentei de cercetare în acest proiect este să descrie și analizeze fenomenul accesului la muncă și al statutului ocupațional al romilor din perspectiva lor, astfel încât problemele, nevoile și soluțiile identificate de ei să fie transmise celor care implementează proiecte, și/ sau elaborează și implementează politici publice pentru romi (și) în domeniul ocupării (de exemplu cu scopul creșterii ratei de ocupare).

¹ Proiect implementat de Asociația Femeilor Țigănci „Pentru Copiii Noștri”, Fundația Desire, Asociația Parudimos, Agenția Națională pentru Romi, Primăria Municipiului Timișoara, Fundația Autonomia. Proiectul este co-finanțat prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013 “Investește în oameni!” Fondul Social European, <http://www.femrom.ro/index.html>.

² Nándor L. Magyari: *Muncile romilor. Raport de cercetare asupra anchetei sociologice*, august 2009, <http://www.femrom.ro/infopub/2010/2.1.19.%20raport%20despre%20ancheta%20sociologica.pdf>

³ Gyula Kozák: *Raport asupra analizei politicilor publice pentru romi*, august 2009, <http://www.femrom.ro/infopub/2010/2.1.18.%20raport%20analiza%20politici%20publ%20pt%20romi.pdf>

⁴ Enikő Vincze, Camelia Moraru, Hajnalka Harbula: *Experiențele muncii și discriminării romilor. Raport asupra cercetării de tip focus grup*, august 2009. Cele trei rapoarte aferente cercetărilor din anul întâi au fost sintetizate în Enikő Vincze: *Raport asupra cercetării din anul întâi de proiect cu recomandări privind activitățile de incluziune ale proiectului și politicile publice pentru romi*, octombrie 2009, http://www.femrom.ro/infopub/2010/5.5.35.%20raport_cercetare%20cu%20recomandari%20pt%20incluz%20si%20politici_desire.pdf

⁵ Enikő Vincze, Hajnalka Harbula, Noémi Magyari: *Raport final asupra cercetării calitative „Experiențele muncii” cu recomandări privind politicile și proiectele pentru romi*, iulie 2010, http://www.femrom.ro/infopub/2010/raport%20final%20asupra%20cercetarii%20calitative_iulie2010.pdf

www.femrom.ro

EGALITATE PRIN DIFERENȚĂ
ACCESUL FEMEILOR ROMANE
PE PIAȚA MUNCII

În contextul relansării strategiei naționale pentru îmbunătățirea condiției romilor, spre sfârșitul Anului European pentru Combaterea Sărăciei și Excluziunii Sociale, ne adresăm în mod special *Agenției Naționale pentru Romi, Agenției Naționale pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați*, precum și *Agenției pentru Strategii Guvernamentale*. Dar ne adresăm și altor factori politici, formulând **nevoia** de a constitui structuri guvernamentale (pe plan central și local), de exemplu un **Minister al Incluziunii Sociale** sau un **Departament Inter-Ministerial pentru Incluziune Socială**, care să aibă autoritate decizională, abilitați de coordonare, capacitate financiară și expertiză profesională în domeniul egalității de șanse și al politicilor adresate grupurilor dezavantajate. Mesajul nostru către toți factorii politici este că România are nevoie de o **politică economică în care să integreze politicile sale pentru romi**, și prin care să **transpună în practică drepturile social-economice asigurate prin legi și reglementări naționale și internaționale** (din domeniul muncii).

Cuvintele cheie ale recomandărilor noastre sunt **abordarea integratoarea, accesul la muncă decentă și capacitatea economică**. Chiar dacă recunoaștem că ajutorul imediat și direct, mai ales în momente de criză economică, este crucial pentru supraviețuirea celor care trăiesc în sărăcie acută, considerăm că scopul principal al intervențiilor din domeniul ocupării forței de muncă trebuie să fie crearea unor condiții în care grupurile dezavantajate (de romi) dobândesc capacitatea de a se transforma din categorie asistată social într-una întreprinzătoare, și au acces la muncă decentă.

Pentru inducerea schimbărilor structurale nu sunt suficiente eforturile organizațiilor neguvernamentale care lucrează pentru comunități de romi defavorizate (cu sau fără finanțări din fonduri europene), ci este nevoie de implicarea sistematică și coordonată a factorilor și actorilor statului român, dar și ai diverselor structuri internaționale. Este nevoie de concepții/ politici publice noi, și de acoperirea financiară a acestora.

În privința accesului la muncă decentă este nevoie de recunoașterea a cel puțin două lucruri:

- accesul la muncă nu este doar un drept social-economic în sens formal și legalistic, ci el trebuie asigurat în viața de zi cu zi prin egalizarea șanselor, astfel încât inegalitățile sociale aferente economiei de piață să nu mențină mase largi de oameni la periferia societății;
- accesul la muncă a oamenilor este condiție necesară, dar nu și suficientă pentru eradicarea sărăciei; în condițiile în care multe persoane care lucrează trăiesc în sărăcie, soluțiile politicii economice actuale trebuie să conducă în direcția asigurării accesului la muncă decentă, deci la muncă care asigură un trai decent.

www.femrom.ro

EGALITATE PRIN DIFERENȚĂ
ACCESUL FEMEILOR ROME
PE PIAȚA MUNCII

Pornind de la cunoașterea condițiilor de trai și ale experiențelor persoanelor aparținând unor comunități de romi, în documentul de față – după descrierea succintă a (I) Obiectivelor proiectului și a (II) Derulării și scopurilor cercetării – , prezentăm sintetic (III) Concluziile investigațiilor de până acum, precum și (IV) Recomandări cu privire la programele și politicile din domeniul ocupării dedicate grupurilor dezavantajate de romi.

www.femrom.ro

EGALITATE PRIN DIFERENȚĂ
ACCESUL FEMEILOR ROME
PE PIAȚA MUNCII

I. Obiectivele proiectului

1. Proiectul nostru a fost conceput în perioada în care România încă cunoștea o creștere economică, de aceea el s-a bazat pe presupunerea că pe piața muncii există locuri de muncă disponibile. Astfel ne-am propus ca – pe de o parte – să asistăm romii dezavantajați în efortul lor de a le ocupa, iar pe de altă parte să contribuim la eliminarea prejudecăților negative care susțin tratamentul inegal al romilor în diversele domenii ale vieții, printre altele în cel al ocupării forței de muncă.
2. Lucrând pe Axa prioritară „6.3 Șanse egale și respect”, acest proiect și-a propus să asigure condiții care să contribuie la egalizarea șanselor în cazul romilor cu un statut socio-economic dezavantajat. De aceea, echipele de implementare, lucrând în comunități de romi din regiunea de Vest, au oferit servicii de informare, mediere, consiliere psihologică, acompaniere copii, organizarea unor burse ale locurilor de muncă, și plasament la cursuri de formare profesională. În paralel cu aceste activități menite să îmbunătățească șansele incluziunii sociale prin programe afirmative dedicate romilor, pe plan multi-regional, proiectul și-a mai propus să contribuie la combaterea discriminării instituționale și a prejudecăților negative care persistă în rândurile majorităților (agenților economici, autorităților publice, mass media), respectiv să promoveze principiul egalității de șanse prin diferite mijloace (publicații, campanii de informare, sesiuni de formare, colaborare cu structurile locale și centrale ale Agenției Naționale Pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați).
3. Recunoscând că „problemele romilor” sunt problemele întregii societăți, proiectul militează pentru o schimbare socială și o transpunere în practică a principiului egalității de șanse și nediscriminării printr-o solidaritate a femeilor rome și ne-rome, exprimată și prin crearea revistei femeilor rome „Nevi Sara Kali”
4. Implementarea proiectului a fost începută și efectuată în perioada în care România a intrat în recesiune și criză economică. Astfel a trebuit să ne desfășurăm activitatea într-un moment în care a crescut numărul șomerilor, numărul locurilor de muncă disponibile s-a redus considerabil, guvernul a micșorat cheltuielile cu ajutoarele sociale, condițiile de viață ale oamenilor și starea lor de spirit se degradează pe zi ce trece, și stigmatizarea romilor se accentuează în toate statele membre ale Uniunii Europene.

www.femrom.ro

EGALITATE PRIN DIFERENȚĂ
ACCESUL FEMEILOR ROME
PE PIAȚA MUNCII

II. Derularea și scopurile cercetărilor

1. ANCHETA SOCIOLOGICĂ a fost realizată pe un eșantion de 1003 persoane. Acesta nu este reprezentativ la nivel național, de aceea, pe baza acestei cercetări, nu putem emite afirmații în legătură cu procentul de romi angajați, sau șomeri, etc la nivel național. Noi ne-am propus să surprindem, descriem și comparăm situația demografico-familială, socio-economică, educațională și ocupațională a mai multor categorii de persoane definite în raport cu relația lor cu munca. Eșantionul a fost construit pe orașele Timișoara, Cluj, București și Iași, precum și pe câteva sate adiacente, prin hetero-identificarea de către persoane de etnie romă a vecinătăților cu locuitori romi din localitățile alese, și apoi prin alegerea persoanelor din aceste vecinătăți pe bază de auto-identificare. Conform orientării proiectului nostru, eșantionul a fost constituit în așa fel încât să supra-reprezinte femeile (60%), precum și tinerii între vârsta de 16-24 de ani (36%). 60% dintre cei anchetați de noi locuiesc în comunități compacte de romi, iar 40% în comunități dispersate. Toate persoanele anchetate sunt de vârstă activă. Distincția dintre activi (435 persoane) și inactivi (568 persoane) folosită în anchetă s-a făcut în funcție de prestarea sau neprestarea unor munci care aduc venituri.

2. INTERVIURILE DE GRUP s-au realizat în primul an al proiectului în orașele Cluj și Timișoara, implicând opt grupe, respectiv 80 de persoane, dintre care 61 de etnie romă (39 femei și 22 bărbați). Ele vor fi reluate în 2011. Dintre participanți 3 femei au fost angajate în presă, 15 femei și 7 bărbați au fost personal al autorităților publice, 5 femei și 3 bărbați au fost reprezentanți ai societății civile, 4 bărbați au fost patroni, iar 29 femei și 14 bărbați au lucrat în alte domenii decât cele dinainte, sau au fost șomeri/șomere, lucrători familiali/ casnice, pensionari/ pensionare, studenți/ studente. Prin cercetarea de tip focus grup în 2009 am urmărit identificarea părerilor, ideilor și sentimentelor celor prezenți despre inegalitățile existente în accesul la muncă și cauzele lor, despre cauzele și experiențele discriminării, precum și despre caracteristicile unei societăți ideale.

3. STUDIUL COMUNITAR desfășurat în 2010, a constat din realizarea și analiza interviurilor semi-structurate înregistrate (57), a observațiilor participative la domiciliul și după caz, la locul de muncă a celor intervievați, precum și a circa 200 de interviuri informale cu aceste persoane și membrii familiilor lor în colectivități de romi din orașele Cluj, Timișoara, Orăștie, Lugoj, precum și din două sate din județul Timiș. Am ales colonii de romi în care oamenii trăiesc în sărăcie acută, dar am contactat și familii de romi care trăiesc în condiții mai bune, printre ele – în regiunea de Vest – și beneficiari ai serviciilor oferite de proiect. Informațiile obținute le-am analizat în trei mari capitole, după cum urmează: situația familială, condițiile de locuire și munca domestică; educația școlară și familială, și munca cu educația copiilor; statutul ocupațional și muncile pentru venit. În mai multe cazuri am descris detaliat și vecinătățile care, ca și spații ale locuirii, au o relație cauzală cu poziția pe piața muncii sau cu condițiile efectuării muncilor casnice, și funcționează ca și factor al identificării personale și colective.

www.femrom.ro

EGALITATE PRIN DIFERENȚĂ
ACCESUL FEMEILOR ROME
PE PIAȚA MUNCII

III. Concluziile cercetărilor derulate în proiect

1. Prejudecata conform căreia romii nu doresc să muncească și că, în loc să lucreze, recurg la alte moduri de a obține venituri, este infirmată de concluziile cercetărilor noastre. Lăsând deoparte persoanele active (care lucrează pentru venit în momentul anchetei sociologice), 44% dintre persoanele inactive chestionate au declarat că ar dori să-și găsească un loc de muncă. Ceea ce privește înscrierea la cursuri de pregătire profesională, 40% dintre respondenții inactivi au declarat că ar dori acest lucru: 18 % din totalul lor s-ar reîntoarce să-și continue studiile școlare, 30% și-ar încerca norocul în străinătate, și 22% ar dori să învețe o limbă străină ca să-și găsească un loc de muncă.
2. Chiar dacă gospodăriile care au angajați au venituri mai mari decât cele fără salariați, aceste venituri sunt foarte reduse, ceea ce înseamnă că sunt venituri dobândite de pe urma unor munci necalificate și/sau slab remunerate.
3. Romii din mediul rural, precum și din comunitățile compacte de romi au cele mai reduse venituri.
4. Veniturile pe cap de persoană pe întregul nostru eșantion situează sub pragul de sărăcie absolută (printre cazurile în care venitul pe cap de persoană este sub 270 lei/lună) 50% dintre persoanele anchetate; acest procent este de 40% în cazul gospodăriilor cu salariați, dar el este de 70% în cazul gospodăriilor fără salariați. În timp ce la nivel național 21% dintre familiile cu copii trăiesc în sărăcie, la nivelul eșantionului nostru acest procent este de 60%; și în timp ce la nivel național 15% din familiile fără copii trăiesc sub pragul sărăciei, acest procent în cazul romilor în eșantionul nostru este de 40%.
5. Procentul de 50% al celor care nu au asigurare medicală constituie un motiv mare de îngrijorare, mai ales că în eșantionul nostru avem o populație romă de o vârstă activă (între 16-60 de ani). Chiar și printre cei activi (cei care lucrează pentru venit) procentul celor fără asigurare este mare (28%, dar chiar 39% dacă îi adăugăm și pe cei 11% care nu au răspuns la această întrebare).

www.femrom.ro

EGALITATE PRIN DIFERENȚĂ
ACCESUL FEMEILOR ROME
PE PIAȚA MUNCII

6. Chiar dacă romii lucrează pentru venituri, deoarece în foarte multe cazuri aceste munci sunt prestate în economia informală, ei nu beneficiază de avantajele statutului de angajat. Prezența lor în economia informală este susținută și de către angajatori, aceștia profitând de pe urma lor.
7. De multe ori, chiar dacă romii sunt angajați în diverse domenii ale economiei formale, acest lucru se întâmplă sub forma unor angajări pe perioadă determinată, ei fiind angajați mai ales pe posturi slab plătite care nu necesită forță de muncă calificată.
8. Muncile romilor de foarte multe ori sunt munci ocazionale sau sezoniere, prestate în țară sau în străinătate, deci munci care implică o migrație economică susținută în căutarea unor surse de venit.
9. Conform nivelului lor educațional școlar scăzut (datorat la rândul său constrângerilor materiale ale familiilor) unii romi nu au nici o meserie, în sensul că nu au învățat nici o meserie la școală.
10. Dintre cei care nu au învățat meserie la școală, câțiva practică o meserie dobândită în familie, cum ar fi, de exemplu, diversele meșteșuguri, dar acestea sunt activități care azi nu mai au o piață de desfacere. Alții dobândesc abilitățile necesare unor meserii în timp ce lucrează ocazional și/sau în economia informală (de exemplu în construcții). De cele mai multe ori aceste categorii de oameni nu au calificare profesională, respectiv potențialul forței lor de muncă nu este recunoscut prin certificate/ diplome, de aceea în cel mai bun caz, dacă se angajează, se angajează ca și muncitori necalificați.
11. În mod paradoxal, romii care au absolvit școli profesionale, licee sau studii superioare, având calificări și meserii, respectiv diplome și certificate, au mai multe dificultăți în a se angaja pe locuri de muncă adecvate pregătirii lor, ceea ce s-ar putea explica prin prejudecățile negative despre romi existente în rândul angajatorilor (mulți angajatori gândesc că locurile adecvate pentru romi sunt muncile de jos, necalificate și slab plătite).

www.femrom.ro

EGALITATE PRIN DIFERENȚĂ
ACCESUL FEMEILOR ROME
PE PIAȚA MUNCII

12. La același nivel de educație școlară, femeile devin mai degrabă inactive decât bărbații (adică sunt expuse riscului de a ajunge în situația de a nu putea lucra pentru venit). De asemenea, dacă ele își pierd locul de muncă, nu se definesc drept șomere, ci ca și casnice. Mai departe, femeile cu pregătire școlară mai înaltă ajung într-un procent mai mare să lucreze în gospodărie sau să devină șomere față de bărbații cu aceeași pregătire, iar în cazul persoanelor cu o școlarizare mai redusă, bărbații sunt expuși riscului de a deveni șomeri sau lucrători în gospodărie într-o măsură mai mare decât femeile.
13. Indiferent de faptul că ele aduc venit în casă, treburile gospodărești le revin în mare măsură femeilor, ele ducând în acest sens o dublă povară, răspunzând atât la nevoia prestării unor munci care aduc venituri, cât și la obligația de a avea grija căminului și membrilor săi.
14. Dintre cei care și-au pierdut locurile de muncă, foarte mulți sunt șomeri neînregistrați.
15. Dacă comparăm datele statistice rezultate din anchetă și afirmațiile pe care participanții la focus grupuri le-au făcut în legătură cu discriminarea romilor, observăm o discrepanță foarte mare între cele două (în sensul că pe întregul nostru eșantion doar circa 17% dintre respondenți afirmă că au fost neîndreptățiți vreodată la locul lor de muncă, iar la interviurile de grup factorul de discriminare a fost apreciat ca fiind unul dintre cele mai puternice elemente ale ne-accesului la muncă decentă). Datele statistice și interpretările formulate la interviurile de grup coincid în slaba conștientizare a discriminării pe bază de gen, discriminarea etnică fiind percepută în mod predominant relevant acolo unde se observă tratamentul nedrept al persoanelor de etnie romă. Încercând să interpretăm procentul scăzut al celor care afirmă că au fost neîndreptățiți în domeniul muncii, atragem atenția asupra trei lucruri:
- foarte mulți dintre romi prestează “muncile de jos”, necalificate și slab plătite, context în care (dacă nu-și permit să pună problema de ce au acces doar la acestea) nu se simt discriminați față de colegii lor care lucrează în posturi similare și în care eventual chiar majoritatea dintre lucrători sunt romi (de exemplu în salubritate);
 - persoanele cu un grad de stimă de sine și de încredere în sine foarte scăzut, care vrând-nevrând interiorizează imaginea negativă despre ele pe care populația majoritară o vehiculează prin diverse instituții și medii, se poate ca să nu se simtă neîndreptățiți atunci când sunt tratate nedrept, căci nu au mari așteptări de la

www.femrom.ro

EGALITATE PRIN DIFERENȚĂ
ACCESUL FEMEILOR ROME
PE PIAȚA MUNCII

viață; se poate chiar ca ele să considere că tot ceea ce li se întâmplă, este ceva ce se întâmplă în mod normal, natural cu cineva în poziția lor;

- întrebați fiind despre ocurența neîndreptățirii lor la locul de muncă, oamenii s-au gândit cu siguranță la ceea ce li se întâmplă sau nu în relațiile interpersonale în cadrul cărora muncile făcute de ei se desfășoară; astfel, ei au apreciat cel mult cum sunt tratați în aceste relații, și nu s-au referit la discriminarea structurală sau instituțională la care sunt supuși (de exemplu la faptul că situația lor materială și condițiile lor de locuire reduc șansele copiilor lor de a accede la o educație școlară care ar asigura accesul lor la locuri de muncă decente, sau la eventualitatea ca modul în care etnia lor a fost și este percepută de către majoritari de-a lungul timpului a avut și are un impact asupra situației lor materiale).

16. Dialogând despre accesul la muncă, participanții la focus grupuri au identificat o serie de probleme cu care se confruntă nu doar romii, și nu doar femeile, și nu doar femeile rome, ci și societatea noastră de azi în ansamblul ei, cum ar fi: destrămarea economiei socialiste și apariția șomajului; competiția care funcționează în economia de piață și „maratonul după bani”; criza economică, sărăcia și lipsa locurilor de muncă; exploatarea muncii la negru și a muncii fără contract de muncă de către angajatori; inconsecvența și lipsurile politicilor publice care ar trebui să promoveze grupurile vulnerabile; lipsa de solidaritate și respect reciproc între oameni; discriminarea structurală cu care se confruntă grupurile dezavantajate și „acutizarea situației în care munca de jos este făcută de romi.”
17. Societatea ideală este privită de majoritatea participanților la focus grup ca fiind societatea care oferă acces la educație, la un loc de muncă sigur, o societate care învață, în care nu există discriminare, în care valorile sunt respectate. Ei accentuează atât valorile materiale, cât și cele spirituale și sociale pe care le consideră ca și elemente ale unei vieți individuale și comunitare mai umane.

www.femrom.ro

EGALITATE PRIN DIFERENȚĂ
ACCESUL FEMEILOR ROME
PE PIAȚA MUNCII

18. Accesibilitatea la și opțiunea pentru anumite munci ale diverselor categorii sociale sunt determinate de factori macro-structurali, printre ei sistemul economic și regimul politic al unei țări (inclusiv politicile de ocupare guvernamentale și cele ale firmelor și companiilor private sau de stat); mediul rezidențial, condițiile locuirii și situația socio-economică a familiei din care cineva parvine; și ofertele sistemului educației școlare. Trecerea de la industria socialistă etatizată și agricultura colectivizată, la o economie de piață și o societate post-industrială a lăsat multe categorii sociale (printre ele multe persoane de etnie romă) în șomaj structural de lungă durată, motiv pentru care ele nu pot fi câștigătorii competiției capitaliste oricum inegale. Politica socialistă față de romi alimentată de dorința de a-i asimila cultural și de a le folosi forța de muncă slab calificată, precum și tendințele de azi care îi exclud pe romi de la în general redusele șanse de angajare și le reamintesc că rămân țigani nedoriți chiar dacă optează pentru integrare, îi lasă în discrepanța dintre semi-integrarea structurală și non-acceptarea culturală.
19. Pe lângă acești factori macro-structurali, micro-capitalul economic, social și cultural al oamenilor (prin care ei trebuie să se descurce în viață) structurează alegerile lor făcute în domeniul muncii.
20. Viața persoanelor de etnie romă este structurată de o multitudine de cercuri vicioase, fiind canalizată de acestea în anumite direcții care se reproduc de la o generație la alta. Printre ele inter-dependența factorilor care ar putea induce schimbare (relația dintre accesul la educație, accesul la locuri de muncă decente, accesul la condiții de locuire acceptabile și dintre sărăcie, precum și relația dintre excluziunea socială și stigmatizarea culturală).
21. Atitudinile respingătoare din partea majorității pot genera resemnare în rândurile unor grupuri care se definesc în mod reactiv drept minoritare (adică percepându-se prin ceea ce le lipsește). Majoritatea oamenilor din colectivitățile studiate înțeleg condiția în care trăiesc, și mulți dintre ei o acceptă resemnați, căci nu văd nici o cale de ieșire, acceptând tăcuți ce li se întâmplă. Dar aceste atitudini motivează și diverse practici de rezistență (abandonarea școlii sau refuzul de a umbla fără succes în labirinturile birocrăției respingătoare pentru angajare sau pentru obținerea ajutorului social pot avea astfel de valențe).

www.femrom.ro

EGALITATE PRIN DIFERENȚĂ
ACCESUL FEMEILOR ROME
PE PIAȚA MUNCII

IV. Recomandări privind politici și programe dedicate ocupării grupurilor dezavantajate de romi

A. Recomandări generale

Aceste programe și politici – integrate în politicile guvernamentale – trebuie să transpună în practică drepturile social-economice ale grupurilor dezavantajate de romi, adică să egalizeze șansele lor de a avea acces *de facto* la muncă decentă . Ele trebuie:

1. Să se bazeze pe o **abordare integratoare în cel puțin trei sensuri:**

- să fie concepute în așa fel încât să acționeze asupra mai multor cauze care generează și susțin dezavantajale persoanelor de etnie romă în poziționarea lor pe piața muncii (de exemplu, educație școlară, condiții de locuire și eventual segregare rezidențială, acces la servicii de sănătate, prejudecăți negative față de romi, lipsa încrederii de sine);
- politicile pentru romi din acest domeniu al ocupării să se integreze în politicile generale dedicate îmbunătățirii gradului de ocupare a cetățenilor, dar atât timp cât inegalitățile structurale vor persista, efortul general de îmbunătățire a accesului la muncă decentă trebuie să se completeze cu acțiuni afirmative dedicate grupurilor dezavantajate, printre ele romii care, pe lângă condițiile social-economice precare pe care le împărtășesc cu celelalte grupuri vulnerabile, se mai confruntă și cu tratamentul inegal pe baza etniei lor și cu stigmatizarea culturală;
- toate politicile de ocupare să fie analizate din punctul de vedere al impactului lor asupra grupurilor dezavantajate, și decizia asupra definirii și implementării acestora să ia în considerare și această analiză.

www.femrom.ro

EGALITATE PRIN DIFERENȚĂ
ACCESUL FEMEILOR ROME
PE PIAȚA MUNCII

2. Să definească și să susțină forme de ocupare care conduc la **capacitatea economică** (*economic empowerment*) a persoanelor dezavantajate; cu acest scop este nevoie de:
- susținerea acestor persoane în efortul lor de a accede la cursuri de formare profesională care să le dea șanse pentru (re)calificare;
 - facilitarea accesului lor la informații despre locuri de muncă disponibile și modalitățile de aplicare pentru un job;
 - pregătirea lor antreprenorială;
 - abilitarea lor ca și persoane fizice autorizate;
 - susținerea unor forme de *self-employment*, inclusiv facilitarea accesului la micro-credite ce le fac posibile.
3. Să contribuie la **recunoașterea culturală** a romilor prin întărirea stimei de sine, precum și prin eliminarea prejudecăților negative despre romi care susțin discriminarea și excluziunea socială recunoscând că cele două, capacitatea economică și cea culturală se condiționează și se susțin reciproc.

B. Recomandări specifice

1. Actori publici, responsabilități și nevoia de coordonare

- problemele cu care se confruntă multe persoane de etnie romă (printre ele accesul la munci decente), datorită complexității factorilor care le crează, necesită implicarea susținută a statului, atât din punct de vedere instituțional, cât și din punct de vedere financiar;
- statul român trebuie să clarifice și susțină cu consecvență, și să întărească pozițiile create în structurile autorităților centrale și locale care au menirea să sprijine comunitățile de romi în efortul lor de incluziune socială, astfel încât ele să dobândească autoritatea și puterea necesară creșterii eficienței muncii celor care le ocupă;

www.femrom.ro

EGALITATE PRIN DIFERENȚĂ
ACCESUL FEMEILOR ROME
PE PIAȚA MUNCII

- statul român să implementeze cu consecvență legislația oportunităților egale și nediscriminării între femei și bărbați, precum și între persoane de diverse etnii și în domeniul muncii, dar și al audio-vizualului, creând paliere (motivaționale și penale) prin care să impună respectarea acestor legi atât în cazul întreprinderilor de stat, cât și al celor private;
- și față de problematica ocupării, statul trebuie să pună în mișcare toate instrumentele sale juridice pentru a motiva oamenii să lucreze legal (prin creșterea nivelului salarizării), și să i-a inițiative în domenii față de produsele cărora statul poate oferi sprijin pentru desfacerea lor și/ sau le poate subvenționa; dar și pentru a motiva angajatorii de stat și privați să angajeze persoane dezavantajate, să contribuie la formarea lor profesională și să le ofere servicii diverse (de exemplu accesul la creșe sau grădinițe a copiilor angajaților);
- instituțiile publice descentralizate implicate în domeniul ocupării trebuie să consolideze poziția angajaților de etnie romă (în primul rând ai agenților de ocupare, dar și ai asistenților și mediatorilor sociali, sau ai mediatorilor școlari și sanitari) pentru a avea persoane de contact prin care pot să aibă impact efectiv asupra comunităților de romi în materie de informare și mediere pentru găsirea unor locuri de muncă;
- autoritățile publice locale trebuie să fie mai deschise, și nu doar retoric, ci în mod efectiv față de colaborarea cu organizațiile civice pentru romi, beneficiind de sprijinul acestora în acțiunile lor derulate în și pentru comunitățile de romi, iar pe de altă parte oferindu-le sprijin logistic și financiar pentru ca ele să poată acționa ca și agenți de atragere de fonduri europene;
- organizațiile ne-guvernamentale și guvernamentale din domeniul oportunităților egale, ne-discriminării și incluziunii sociale să acționeze atât în rândurile majoritarilor, respectiv bărbaților, cât și a comunităților de romi, respectiv femeilor, în vederea responsabilizării reciproce și creșterii solidarității sociale, și în vederea eliminării stereotipurilor etnice și de gen;
- structurile guvernamentale și ne-guvernamentale să acționeze în vederea elaborării și implementării unor programe de dezvoltare socială care acționează la nivelul comunităților locale în toate domeniile vieții, și asupra tuturor aspectelor problematice ale acestora, luând în considerare interdependența lor;
- patronatele și sindicatele să contribuie la implementarea tuturor reglementărilor naționale și internaționale cu privire la drepturile social-economice și la dreptul la munca decentă a tuturor cetățenilor, indiferent de etnia și genul lor, recunoscând totodată avantajele diversității culturale la locul de muncă;

www.femrom.ro

EGALITATE PRIN DIFERENȚĂ
ACCESUL FEMEILOR ROME
PE PIAȚA MUNCII

- unitățile școlare să pună în în practică cerințele referitoare la educația interculturală, în așa fel încât asta să contribuie la cultivarea cunoașterii și respectului reciproc, la demontarea prejudecăților negative, și la valorizarea diversității culturale în orice domeniu al vieții;
- să se creeze o structură guvernamentală, de exemplu un Minister al Incluziunii Sociale sau un Departament Inter-Ministerial pentru Incluziune Socială, cu autoritate, buget, expertiză și abilitate de coordonare în domeniul egalității de șanse și al politicilor dedicate grupurilor defavorizate.

2. Politici pentru romi (în domeniul ocupării)

- datorită interdependenței factorilor care structurează cadrele în care romii săraci își trăiesc viața de zi cu zi, politicile pentru romi, dar și proiectele dedicate romilor trebuie să fie politici și proiecte integrate, multi-sectoriale; intervențiile într-o comunitate sau alta trebuie să trateze toate problemele cu care acestea se confruntă pentru a implementa soluții sustenabile (adică pentru a crea condiții în care soluționarea unei probleme contribuie și la soluționarea altor chestiuni);
- eforturile depuse în vederea eliminării abandonului școlar cel puțin în rândurile copiilor cu vârsta corespunzătoare educației școlare obligatorii, dar și în cazul celor care ar trebuie să-și continue studiile la nivel mai înalt, trebuie să meargă mână-n mână cu susținerea (și) financiară a programelor menite să îmbunătățească pregătirea școlară și formarea profesională a adulților;
- programele pentru romi să acționeze nu doar în comunitățile de romi, ci și asupra populației majoritare, astfel încât pe de o parte să întărească și stima și încrederea de sine în rândurile persoanelor de etnie romă, iar pe de altă parte să elimine concepțiile culturale și practicile discriminatorii în rândurile majoritarilor;
- persoanele care practică meserii tradiționale, sau practică anumite meserii în economia informală sau în cea formală dar fără să aibă calificări și, drept consecință, fără să fie recunoscuți ca atare, trebuie să fie sprijiniți pentru a dobândi calificări pe baza cărora se pot angaja în joburi mai bune, și/ sau, după caz, pot dobândi autorizații de funcționare ce le-ar permite să devină producători sau prestatori de servicii independenți;
- să se creeze posibilitatea ca persoanele din grupuri defavorizate (de romi) care vor să înceapă o afacere să aibă acces la micro-credite cu statut special;

www.femrom.ro

EGALITATE PRIN DIFERENȚĂ
ACCESUL FEMEILOR ROME
PE PIAȚA MUNCII

- în continuare și în domeniul muncii este nevoie de cursuri/ formări oferite angajatorilor și autorităților publice despre legislația egalității de șanse și nediscriminării, dar și despre inegalități sociale, prejudecăți anti-țigănești, și discriminarea și excluziunea multiplă a romilor.

3. Susținerea politicilor publice pentru romi prin cercetări

- strategiile guvernamentale trebuie să se bazeze pe cercetări empirice (cantitative și calitative) dezagregate pe etnie și gen, derulate în mod sistematic, pentru a identifica nevoile specifice la care trebuie să răspundă prin soluții;
- identificarea nevoilor trebuie să pornească de la nevoile formulate de comunitățile de romi, și nu de la nevoile presupuse de perspectiva majoritară;
- trebuie proiectate cercetări calitative privind discriminarea, pentru a afla mecanismele care o întrețin nu doar a semna prezența lor;
- dată fiind descentralizarea implementării politicilor de ocupare, este nevoie de studii de comunitate pentru a adapta exact modul de implementare a măsurilor la specificul local;
- politicile guvernamentale (de ocupare) să fie analizate din punctul de vedere al impactului pe care îl au asupra grupurilor dezavantajate (de romi); măsurile incluse atât în politicile generale de ocupare, cât și în politicile pentru populația romă, trebuie armonizate în sensul adaptării lor la situația particulară a romilor;
- politicile publice să includă un sistem de auto-evaluare mai nuanțat, cu indicatori cantitativi relevanți, și cu introducerea unor indicatori calitativi acolo unde este cazul.

Material întocmit de:

Prof.univ.dr. Enikő Vincze

Președinta Fundației Desire

Rol în proiect: Cercetător în antropologie

www.femrom.ro

EGALITATE PRIN DIFERENȚĂ
ACCESUL FEMEILOR ROME
PE PIAȚA MUNCII

